TEBD

Türk Eğitim Bilimleri Dergisi
2017
Cilt 15
Sayı 1
Sayfa 58-69

# Lise Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri ve Ego Kimlik Statülerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*

Zekeriya GÖKCE [1] Zeliha TRAŞ [2]

**Öz**

Bu çalışmanın amacı, lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin, cinsiyete ve algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek ve kariyer karar verme güçlükleri ve ego kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır. Araştırma grubu 9. 10. ve 11. sınıfa devam eden toplam 608 öğrenciden oluşmaktadır. Verilerin analizinde t testi, tukey testi, Pearson Momentler Çarpım Korelasyon ve basit regresyon analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, kız öğrencilerin KKVGÖ-LRF 'nin toplam puana göre ölçtüğü kariyer karar verme güçlüklerinin erkek öğrencilerinkinden anlamlı olarak düşük olduğunu göstermiştir. Cinsiyete göre Hazırlık Eksikliği (HE) ve Bilgi Eksikliği (BE) alt boyutlarında farklılaşma göstermezken, kız lise öğrencilerinin Tutarsız Bilgi (TB) alt boyutunda kariyer karar verme güçlüklerinin erkek öğrencilere göre anlamlı şekilde azaldığı görülmüştür. Ayrıca, sonuçlar algılanan sosyo ekonomik düzeyin Hazırlık Eksikliği (HE) ve Tutarsız Bilgi (TB) alt boyutlarında anlamlı farklılaşma göstermezken, Bilgi Eksikliği (BE) alt boyutunda anlamlı farklılaşma olduğunu göstermiştir. Ayrıca algılanan sosyo ekonomik düzey arttıkça, Bilgi Eksikliği (BE) alt boyutunda kariyer karar verme güçlükleri puanlarının düşmekte olduğu ortaya çıkmıştır. Bunların yanı sıra kariyer karar verme güçlükleri ile ego kimlik statüleri arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu bulunmuştur. Kariyer karar verme güçlükleri toplam puanına göre başarılı kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimliğin kariyer karar verme güçlükleri toplam puanının önemli yordayıcıları olduğu bulunmuştur. Bulgular, ilgili alan yazına dayanılarak tartışılmış ve gelecek araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

**Anahtar Sözcükler:** kariyer karar verme güçlükleri, ego kimlik statüsü, lise öğrencileri.

**Abstract**

The first purpose of this study was to examine whether the career decision making difficulties of high school students differ according to ego identity status, gender, perceived social-economic level. The second purpose of this study was to examine of the relationship between career decision making difficulties of high school students and ego identity status. The sample consisted of 201 students from 9th, 204 students from 10th, 203 students from 11th and the total was 608 high school students. Study group consist of high school students in total, 306 male and 302 female. Pearson Product-Moment Correlation Coefficient, Regression Technique and t-test and Tukey test were used to analyze data. The results indicated that females' scores on the CDMDQ-THR total scale, were significantly lower than those of males. Results showed that as perceived socioeconomic status increase the career decision making difficulties scores decrease on the lack of information subscale scores for all students. For high school students, a significant relation between CDMDQ-THR scores and Ego ID Status was found. The results of the study were discussed in relation to literatüre and suggestions for the future studies were made.

**Keywords:** career decision making difficulties, ego identity status, high school students.

* Bu araştırma "Lise Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri ve Ego Kimlik Statülerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezine dayanılarak yapılmıştır. Aynı zamanda bu araştırma Necmettin Erbakan Üniversitesi tarafından 161310003 numaralı BAP projesi kapsamında desteklenmiştir.

[1] Rehber Öğretmen, Meram Rehberlik ve Araştırma Merkezi.gokcezeki42@gmail.com

[2] Doç.Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi. PDR Anabilim Dalı. Öğretim üyesi.ztras@konya.edu.tr

## Giriş

Ergenlik çağı belirgin ve hızlı fizyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimlerin görüldüğü erişkinliğe geçiş dönemidir Polvan, 2000). Bu dönemde salgılanan çeşitli hormonların etkisiyle fiziksel ve psikolojik olarak değişimler gerçekleşmektedir. Tüm bu değişimlerin sonucunda çocukluktan yetişkinliğe geçilmektedir. Fakat çocuk kimliğinden yetişkin kimliğine geçmek birçok sorumluluğu ve problemi de beraberinde getirmektedir (Selçuk, 2009). İlk kez Erikson tarafından ortaya atılan kimlik kavramı "Ben kimim?" sorusuna verilen yanıt olarak tanımlanabilir (Morsümbül, 2005). Erikson sekiz evrede incelediği gelişim sürecinde 12-20 yaş arasını Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası olarak ifade etmiştir. Ergen "ben kimim?" sorusunu yanıtlarken daha önceki psikososyal gelişim basamaklarını (temel güvene karşı güvensizlik döneminden kimlik kazanmaya karşı rol karmaşasına kadar diğer evreler) sentezleyerek bir kimlik bütünlüğüne ulaşır (Arı, 2006).

Ergen bir yandan ödipal çatışmayla baş etmeye diğer yandan benliğini anne babasından ayrıştırmaya, aynı zamanda bağımsızlaşmaya çabalamaktadır (Polvan, 2000). Kimlik kazanma sürecinde ergenlik dönemindeki genç, meslek seçimi, karşı cinse duyulan ilgi gibi çeşitli problemlerle karşı karşıya kalır. 16-17 yaşlarına doğru hem yaşları hem de okudukları sınıf seviyesi yüzünden gelecekleri ile ilgili önemli kararlar almak durumunda kalırlar (Kulaksızoğlu, 2012). Bu nedenle seçimler yapıp, kararlar alabilecek bir kimlik kazanma arzusu yoğunlaşmaktadır (Selçuk, 2009).

Gelişimsel rehberlik anlayışıyla tasarlanan ortaöğretim kurumları sınıf rehberlik programında "öğrencilerin eğitsel ve mesleki kararları için gerekli olgunluğa ulaşmaları amaçlanmaktadır" maddesi yer almaktadır (Erkan, 2017). Burada sözü edilen olgunluğa ulaşmaları amacıyla ergenlerin, karar verme yaklaşımlarını nasıl kullanacağını öğrenmeleri ilgi, yetenek, ihtiyaç, değer, tutum ve motivasyonlarına yönelik farkındalık düzeylerini olumlu yönde etkileyebilir. Bu nedenlerle öğrencilerin meslekleri tanıma, ayırt etme, bilgi edinme, planlama ile ilgili çalışmaların ilkokul yıllarından itibaren uygulanması yararlı olabilir.

Öğrencilerin bir meslek seçimi yapabilmeleri çok faktörlü bir süreçle mümkün olabilmektedir. Kariyer planlama çocuklukta başlayıp yaşam boyu devam eden bir süreçtir (Super, 1990). Dolayısıyla kişisel gelişimi, sosyal uyumu ve gelecek refahını geliştirecek olan kariyer planlama ergenler için en temel gelişimsel görevlerden biridir (Super 1990). Kariyer planlama sürecinin birincil basamağı bireyin bir kariyer seçmesi gereğinin farkında olmasıdır (Super, 1990). Super'in araştırma döneminde bireyin ilgi, yetenek ve değerlerini fark ettiği dönemdir. Eğer birey, mesleklerde odaklanamıyor ve mesleki seçenekleri billurlaştıramıyorsa, bir kararsızlık söz konusu olabilir (Kuzgun, 2006). Öte yandan Gati, Krausz ve Osipow; 1996; akt: Bacanlı, Eşici ve Özünlü; 2013), bireylerin kariyer kararı verirken karşılaştıkları çeşitli güçlüklerin özellikleri için taksonomi geliştirmişlerdir. Bu taksonomi a) kariyer karar verme sürecine hazırlık aşamasında karşılaşılan güçlükleri içeren Hazırlık Eksikliği (motivasyon eksikliği, genel kararsızlık ve fonksiyonel olmayan inançlar) b) kariyer karar verme sürecinde karşılaşılan bilgi eksikliğiyle ilgili güçlükleri içeren Bilgi Eksikliği (karar verme süreci hakkında bilgi eksikliği, benlik hakkında bilgi eksikliği, meslekler hakkında bilgi eksikliği, ek bilgi toplama yolları hakkında bilgi eksikliği) c)güvenilir olmayan bilgileri betimleyen Tutarsız Bilgi (güvenilir olmayan bilgiler, içsel çatışmalar ve dışsal çatışmalar) kategorisi olmak üzere üç ana kategoriden oluşmaktadır. Yapılan araştırmalarda kariyer planlama sürecinde ergenlerin ve üniversite öğrencilerinin karar verme güçlükleri

yaşadıkları belirlenmiştir (Bacanlı, 2008; 2012; Bacanlı, Eşici ve Özünlü, 2013; Çakır, 2003; Doğan ve Bacanlı, 2012; Öztemel, 2012).

Bu araştırmada lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile ego kimlik statüleri, cinsiyet ve algılanan sosyo-ekonomik düzey arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

## Yöntem

Bu bölümde örneklem araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve işlem bölümleri yer almaktadır.

### Araştırma Modeli

Bu araştırma lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile ego kimlik statüleri arasındaki ilişkinin cinsiyet ve algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre incelendiği genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeline göre yürütülmüştür (Karasar, 2008).

### Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 2015-2016 eğitim öğretim yılı Konya merkez ilçelerindeki çeşitli liselerde öğrenim gören 306 erkek (%50.3), 302 kız (%49.7) toplam 608 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Bu öğrencilerin yaşları 15-18 arasında değişmektedir (x=16.10 ve ss=.92). Çalışma grubundaki öğrencilerden 201'i (%33) 9.sınıfta, 204'ü (%33.5) 10. sınıfta, 203'ü (%33.5) 11. sınıfta öğrenim görmektedir.

### Veri Toplama Araçları

***Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeğinin Türkçe Revize Edilmiş Lise Formu (KKVGÖ-LFR):***

Araştırma grubundaki öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerini ölçmek için Türkçe Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeğinin Revize Edilmiş Lise Formu: KKVGÖ-LFR (Bacanlı, Doğan ve Hamamcı, 2012) kullanılmıştır.

Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeğinin Lise öğrencileri için Türkçe Formu 'nun (KKVGÖ-TLF, Bacanlı, 2008) güvenirliğini ve geçerliğini Bacanlı, Doğan ve Hamamcı (2012) yeniden incelemişlerdir. Bu inceleme sonucunda Lise Öğrencileri İçin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeğinin Revize Edilmiş Formu (KKVGÖ-LFR) oluşturulmuştur.

KKVGÖ-LFR, 36 maddeli (2'si dolgu maddesi) ve 5'li derecelemeli likert tipi bir ölçektir. KKVGÖ- LFR'nin faktör yapısını belirlemek için uygulanan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçları KKVGÖ-LFR'nin faktör yapısının Gati ve Saka'nın (2001) ve Bacanlı'nın (2006) ölçekleri gibi Hazırlık Eksikliği (Hazırlık Eksikliği), Bilgi Eksikliği (BE) ve Tutarsız Bilgi (TB) olmak üzere üç ana ölçekten oluştuğunu göstermiştir. KKVGÖ-LFR'nin faktör yapısı dayandırıldığı teorik yapıyla (Gati, Krausz ve Osipow, 1996) da tutarlı bulunmuştur. KKVGÖ-LFR'den alınan yüksek puan güçlük düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Puanlar 36-180 arasında değişmektedir.

KKVGÖ-LFR'nin güvenirliği için üç ana alt ölçeğine ve bütününe ilişkin iç tutarlık değerleri Hazırlık Eksikliği. 47, Bilgi Eksikliği. 93, Tutarsız Bilgi. 88, ölçeğin tümü için. 92 bulunmuştur. Bu değerlerin orijinal KKVGÖ'nün (Gati ve Saka, 2001) iç tutarlık değerleriyle (Hazırlık Eksikliği= .60, Bilgi Eksikliği= .93, Tutarsız Bilgi= .83, Toplam= .92) benzer olduğu söylenebilir. KKVGÖ-LFR'nin geçerlik ve güvenirliğine ilişkin incelemelerin sonuçları bu ölçeğin güçlü psikometrik özelliklere sahip (Bacanlı, Doğan ve Hamamcı, 2012) olduğunu göstermiştir

***Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği (GOEKSÖ):***

Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeğinin Türkçe çevirisi ve uyarlaması Oskay (1998) tarafından yapılmıştır.

Likert tipi 1-6 puan arasında derecelenen ölçek, 64 maddeden oluşmakta olup, kişilerarası ve ideolojik alanlardaki kimlik düzeyini ölçmekte olup kişilerarası alan arkadaşlık, flört, cinsiyet rollerini ve boş zaman etkinlikleri; ideolojik alan ise politik düşünceler, mesleki seçimler, felsefi yaşam biçimi ve dini inançları kapsamaktadır. Kişilerarası ve ideolojik alanın her biri için dört alt ölçek bulunmaktadır. Bunlar, başarılı kimlik statüsü, askıya alınmış kimlik statüsü, ipotekli kimlik statüsü, dağınık kimlik statüsüdür. Ölçeğin puanları, verilen yanıtların toplam puanlarına dayanarak elde edilmektedir. Ölçeğin alt ölçeklerini oluşturan kimlik statülerinden her biri yukarıda belirtilen sekiz alanda sorulan 16 madde ile ölçülmektedir. Her bir kimlik statüsü için toplam puan, 16 ile 96 puan arasındadır.

Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeğinin güvenirlik çalışmaları Cronbach Alfa iç tutarlılık, iki yarım test güvenirlik ve test-tekrar test yöntemleri ile hesaplanmıştır. Sırasıyla başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik statüleri için .75, .73, .84, .67 olarak bulunmuştur. İki yarım test güvenirliği 1224 kişiden oluşan örneklem grubundan elde edilen verilere dayanarak, sırasıyla başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik statüleri için. 74, .73, .86 ve. 65 olarak bulunmuştur. Test tekrar test güvenirliği Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesinden toplam 115 öğrenciye ilk uygulamadan dört hafta sonra GOEKSÖ uygulanarak sırasıyla başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik statüleri için. 72, .77, .81 ve. 79 olarak bulunmuştur (Oskay 1998).

### Kişisel Bilgi Formu

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilere yaş, cinsiyet, sınıf düzeyleri, algılanan sosyo-ekonomik durumu sorulmuştur.

### İşlem

Verileri toplamak amacıyla çalışma grubundaki liselerde ölçeklerin uygulanacağı saatler belirlenmiştir. Belirlenen saatlerde sınıflara gidilerek açıklama yapılmış ve gönüllü öğrencilere uygulanmıştır. Kitapçıkta, kişisel bilgi formu, Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği (GOEKSÖ), Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği (KKVGÖ-LFR) yer almaktadır. Uygulama yaklaşık 35-40 dakika sürmüştür.

## Bulgular

Araştırmanın amacı doğrultusunda bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik yapılan korelasyon analizi sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

**Tablo 1: Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları**

| | KKVGÖ Toplam | HE | BE | GOB | BKS | MKS | İKS | DKS |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| KKKVG Toplam | 1 | | | | | | | |
| H E | .589** | 1 | | | | | | |
| BE | .926** | .446** | 1 | | | | | |
| GOB | .916** | .349** | .764** | 1 | | | | |
| BKS | -.055 | .160** | -.108** | -.087* | 1 | | | |
| MKS | .402** | .212** | .359** | .379** | .420** | 1** | | |
| İKS | .315** | .145** | .255** | .326** | .351** | 629** | 1** | |
| DKS | .410** | .162** | .365** | .413** | .331** | 727** | 623** | 1** |

p<.05*, p<.01**
KKVGÖ: Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği, HE: Hazırlık Eksikliği, BE: Bilgi Eksikliği, GOB: Güvenilir Olmayan Bilgi, BKS: Başarılı Kimlik Statüsü, MKS: Moratoryum Kimlik Statüsü, İKS: İpotekli Kimlik Statüsü, DKS: Dağınık Kimlik Statüsü

Tablo 1 incelendiğinde; KKVGÖ Toplam Puanları ile Hazırlık Eksikliği arasında pozitif yönlü (r= .589), Bilgi Eksikliği arasında pozitif yönlü (r= .926), Tutarsız bilgi ile arasında pozitif yönlü (r=.916), Moratoryum Kişilik arasında pozitif yönlü(r=.402), İpotekli Kişilik arasında pozitif yönlü

(r=.315),Dağınık Kişilik arasında pozitif yönlü (r=.410) anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur (p<.05).

Hazırlık Eksikliği ile KKVGÖ Toplam Puanları arasında pozitif yönlü (r= .589), Bilgi Eksikliği arasında pozitif yönlü (r=.446), Tutarsız bilgi ile arasında pozitif yönlü (r=.349), Başarılı Kimlik arasında pozitif yönlü (r=.160), Moratoryum Kimlik arasında pozitif yönlü(r=.212), İpotekli Kimlik arasında pozitif yönlü (r=.145),Dağınık Kimlik Arasında pozitif yönlü (r=.162) anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur (p<.05).

Bilgi Eksikliği ile KKVGÖ Toplam Puanları arasında pozitif yönlü (r= .926), Hazırlık Eksikliği arasında pozitif yönlü (r=.446), Tutarsız bilgi ile arasında pozitif yönlü (r=.764), Başarılı Kimlik arasında negatif yönlü (r=-.108), Moratoryum Kimlik arasında pozitif yönlü(r=.359), İpotekli Kimlik arasında pozitif yönlü (r=.255), Dağınık Kimlik arasında pozitif yönlü (r=.365) anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur (p<.05).

Tutarsız bilgi ile KKVGÖ Toplam Puanları arasında pozitif yönlü (r= .916), Hazırlık Eksikliği arasında pozitif yönlü (r=.349), Bilgi Eksikliği arasında pozitif yönlü (r=.764), Başarılı Kimlik arasında negatif yönlü (r=-.087), Moratoryum Kimlik arasında pozitif yönlü(r=.379), İpotekli Kişilik arasında pozitif yönlü (r=.326), Dağınık kişilik arasında pozitif yönlü (r=.413) anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur (p<.05).

Başarılı Kimlik ile Hazırlık Eksikliği arasında pozitif yönlü (r=.160), Bilgi Eksikliği arasında negatif yönlü (r=-.108), Tutarsız bilgi ile arasında negatif yönlü (r=-.087), Moratoryum Kimlik arasında pozitif yönlü (r=.420), ipotekli kimlik arasında pozitif yönlü (r=.351), dağınık kimlik arasında pozitif yönlü (r=.331) anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur (p<.05).

Moratoryum Kimlik ile KKVGÖ Toplam Puanları arasında pozitif yönlü (r= .402), Hazırlık Eksikliği arasında pozitif yönlü (r=.212), Bilgi Eksikliği arasında pozitif yönlü (r=.359), Tutarsız bilgi arasında pozitif ile yönlü (r=.379), Başarılı Kimlik arasında pozitif yönlü(r=.420), İpotekli kimlik arasında pozitif yönlü (r=.629), dağınık kimlik arasında pozitif yönlü (r=.727) anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur (p<.05).

İpotekli kimlik ile KKVGÖ Toplam Puanları arasında pozitif yönlü (r= .315), Hazırlık Eksikliği arasında pozitif yönlü (r=.145), Bilgi Eksikliği arasında pozitif yönlü (r=.255), Tutarsız bilgi ile arasında pozitif yönlü (r=.326), Başarılı Kimlik arasında pozitif yönlü (r=.351), Moratoryum Kimlik arasında pozitif yönlü (r=.629), Dağınık kimlik arasında pozitif yönlü (r=.623) anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur (p<.05).

Dağınık Kimlik ile KKVGÖ Toplam Puanları arasında pozitif yönlü (r=.410), Hazırlık Eksikliği arasında pozitif yönlü (r=.162), Bilgi Eksikliği arasında pozitif yönlü (r=.365), Tutarsız bilgi ile arasında pozitif yönlü (r=.413), Başarılı Kimlik arasında pozitif yönlü (r=.331), Moratoryum Kimlik arasında pozitif yönlü (r=.727), İpotekli kimlik arasında pozitif yönlü (r=.623) anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur (p<.05).

**Lise Öğrencilerinin Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Puanlarının Kariyer Karar Verme Güçlükleri Puanlarını Yordamasına Yönelik Bulgular**

Lise öğrencilerinin, Kariyer Karar Verme Güçlükleri puanlarının, Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri tarafından yordanma düzeyini belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizi sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur.

**Tablo 2: KKVGÖ Toplam Değişkenine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları**

| | β | S β | t | p |
|---|---|---|---|---|
| Standart | 67.734 | | 11.537 | .000 |
| Başarı | -.655 | -.285 | -7.295 | .000 |
| Moratoryum | .639 | .295 | 5.308 | .000 |
| İpotekli | .150 | .079 | 1.646 | .100 |
| Dağınık | .536 | .241 | 4.476 | .000 |

## Tartışma

Araştırma sonuçlarına göre, kız öğrencilerin KKVGÖ-LRF' nin ölçtüğü kariyer karar verme güçlükleri toplam puanları ve Tutarsız Bilgi alt boyut puanlarının erkek öğrencilerinkinden anlamlı olarak daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, araştırma grubundaki kız lise öğrencilerinin kariyer karar verme sürecinde erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde daha az karar verme güçlüğü yaşadıklarını göstermektedir. Bu sonuçlar Bacanlı (2012) ve Bacanlı, Eşici ve Özünlü (2013)'nün araştırma sonuçlarıyla desteklenmektedir. Kariyer karar verme güçlüklerinden özellikle tutarsız bilgi alt boyutunda kız öğrencilerin daha olumlu bir durumda olduğu dikkati çekmektedir. Tutarsız ve güvenilir olmayan bilgileri betimleyen Tutarsız Bilgi kategorisi, güvenilir olmayan bilgiler, içsel ve dışsal çatışmalardan oluşmaktadır (Bacanlı,

NOT: R=.507; R2=. 257; F=51.850; p<.05

Eşici ve Özünlü, 2013). Bu sonuç, erkek öğrencilerden akademik beklentinin daha yüksek olması nedeniyle, ebeveyn veya öğretmen müdahalesinin fazla olmasıyla açıklanabilir. Kız öğrencilerden beklentinin, erkek öğrencilere göre daha düşük olması nedeniyle, kız öğrencilerin kariyer karar verme güçlüğünü daha az yaşamalarının sebeplerinden biri olabilir. Çünkü kız öğrencilerin ilk görevinin evinin ve çocuklarının düzenini sağlamak düşüncesinin baskın olması nedeniyle, birincil önceliğin kariyer olmamasından kaynaklanan rahatlık da kararsızlığı düşürmüş olabilir. Bu durumla ilgili içsel ve dışsal çatışmayı erkek öğrencilere göre daha az yaşaması nedeniyle de karar vermeye erkek öğrencilere göre daha yakın olduğu ifade edilebilir.

Ayrıca, algılanan sosyoekonomik düzeye göre Bilgi Eksikliği (BE) alt boyutunda anlamlı farklılaşma olduğu bulunmuştur. Buna göre algılanan sosyoekonomik düzey arttıkça, Bilgi Eksikliği (BE) alt boyutunda kariyer karar verme güçlükleri puanlarının düşmekte olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgu Bacanlı, Eşici ve Özünlü, (2013)'nün yaptığı araştırma bulgularıyla desteklenmektedir. Sosyoekonomik düzey arttıkça, öğrencilerin kendileri hakkında, meslekler hakkında bilgi edinmeye erişimlerinin kolaylaştığı ifade edilebilir. Buna göre, sosyoekonomik düzeyin öğrencilerin kariyer karar verme güçlük düzeylerinin yüksek veya düşük olmasını belirlediğinin dikkate alınmasında yarar bulunmaktadır. Uzman (2002)'a göre, genellikle üst ve orta sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının, alt sosyoeokonomik düzeydeki ailelerin çocuklarına göre sosyal ve eğitsel olanaklar yönünde daha iyi durumda olmaları nedeniyle de

araştırmanın bu bulgusu desteklenmektedir. Buna göre rehberlik programlarının, sosyoekonomik düzeyi düşük bölgelerdeki öğrencilerde kariyer karar verme güçlüklerinin özellikle bilgi toplama ve yayma, bireyi tanıma gibi rehberlik hizmetiyle zenginleştirilmesinde yarar olduğu ifade edilebilir.

Yapılan araştırmada lise öğrencilerinde KKVGÖ Toplam puan ile Ego Kimlik Statüleri arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. Aynı zamanda kariyer karar verme güçlükleri toplam puanına göre başarılı kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimliğin kariyer karar verme güçlükleri toplam puanının önemli yordayıcıları olduğu görülmüştür. Kariyer karar verme güçlüklerinden hazırlık eksikliği alt boyutu ile başarılı, moraturyum, ipotekli ve dağınık kimlik statüleri arasında anlamlı düzeyde düşük bir ilişki bulunmuştur. Buna göre araştırma grubunda yer alan öğrencilerin motivasyon eksikliği, genel kararsızlık ve fonksiyonel olmayan inançlardan oluşan hazırlık eksikliği ile kimlik statüleri arasında anlamlı düzeydeki ilişki, öğrencilerin gelişimsel olarak ergenlik döneminde olmalarından kaynaklanmış olabilir. Ergenlik dönemindeki öğrencilerin yaşadığı duygusal iniş çıkışlar (Selçuk 2009), kimlik statülerini ayırt etmeksizin ilişkili bulunması, bu dönemin çalkantılı özelliğinden kaynaklanmış olabilir. Benzer bir durum bilgi eksikliği alt boyutu ile başarılı kimlik statüsü arasındaki anlamlı düzeyde negatif yönlü ilişki bulunması, Oral (2012)'ye göre genel liseye devam eden öğrencilerin başarılı kimlik statüsüne sahip olduğu çalışmasıyla da desteklenebilir. Şöyle ki başarılı kimlik statüsüne sahip öğrencilerin aynı zamanda akademik yönden de başarılı olma çabası ile beraber mantıklı karar verme stiline (Bacanlı, 2012) sahip oldukları dikkate alınırsa bilgi eksikliğinin başarılı kimlik statüsünü olumsuz yönde etkileyebileceği ifade edilebilir. Başarılı kimlik statüsünün sosyal çevre desteği ile gerçekleştiği dikkate alınırsa Öztemel (2013)'in öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça tutarsız bilgi kategorisindeki güçlük düzeylerinin azaldığına ilişkin bulgusu tarafından da desteklenebilir. Öte yandan bilgi eksikliği alt boyut puanları ile moraturyum, ipotekli ve dağınık kimlik statüleri arasındaki anlamlı düzeyde ve pozitif yönlü orta ve düşük düzeydeki ilişki bulgusu, öğrencilerin, bu dönemdeki kararsızlık ve içtepisel karar verme stilleriyle (Bacanlı, 2012) ile desteklenebilir.

## Sonuç

Araştırma sonuçları, kız öğrencilerin KKVGÖ-LRF'nin toplam puana göre ölçtüğü kariyer karar verme güçlüklerinin erkek öğrencilerinkinden anlamlı olarak düşük olduğunu göstermiştir. Cinsiyete göre Hazırlık Eksikliği (HE) ve Bilgi Eksikliği (BE) alt boyutlarında farklılaşma göstermezken, kız lise öğrencilerinin Tutarsız Bilgi (TB) alt boyutunda kariyer karar verme güçlüklerinin erkek öğrencilere göre anlamlı şekilde azaldığı bulunmuştur.

Ayrıca, sonuçlar algılanan sosyoekonomik düzeyin Hazırlık Eksikliği (HE) ve Tutarsız Bilgi (TB) alt boyutlarında anlamlı farklılaşma göstermezken, Bilgi Eksikliği (BE) alt boyutunda anlamlı farklılaşma olduğunu göstermiştir. Ayrıca algılanan sosyoekonomik düzey arttıkça, Bilgi Eksikliği (BE) alt boyutunda kariyer karar verme güçlükleri puanlarının düşmekte olduğu ortaya çıkmıştır. Bunların yanı sıra kariyer karar verme güçlükleri ile ego kimlik statüleri arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu bulunmuştur. Kariyer karar verme güçlükleri toplam puanına göre başarılı kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimliğin kariyer karar verme güçlükleri toplam puanının önemli yordayıcıları olduğu bulunmuştur.

Okul psikolojik danışmanları öğrencilere ilkokuldan başlayıp lise son sınıfa kadar olan süreçte rehberlik programları çerçevesinde hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgileri olumluya dönüştürebilme içeriğine katkıda bulunmak üzere

mesleki rehberlik çalışmaları yürütmelerinde yarar vardır.

Bu amaçla, öğrencilerin kariyer karar verme sürecine destek olmak amacıyla mesleki rehberlik uygulamaları ve grup rehberliği hizmetlerini yürütürken öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinden hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi ile ilgili etkinliklere yer vermeleri önerilmektedir.

Psikolojik danışmanlar tarafından öğretmenlere ve ailelere bilgi vermek amacıyla kariyer kararsızlığı ve meslek seçimi ile ilgili grup rehberliği düzenlenebilir.

Bu araştırmanın ilgili alan yazına teoriye ve pratiğe yönelik bu katkılarına rağmen bazı sınırlılıkları vardır. Bu çalışma, Konya merkez ilçelerinde öğrenim gören 9. 10. ve 11. sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Bu araştırmanın liseye yeni başlayan veya son sınıfında olan öğrencilerle tekrarlanması, kariyer kararsızlığının yoğunluğunu ortaya çıkarmada alan yazına katkı sağlayacaktır.

Kariyer karar verme güçlük düzeyi ile ilişkili olabileceği düşünülen problem çözme becerileri, bağlanma stilleri, anne-baba tutumları gibi değişkenlerle çalışılması önerilmektedir.

**Kaynaklar**


Arı, R. (2006). Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Bacanlı, F. (2006). Career search self-efficacy expectation scale: Validity and reliability studies. Educational Sciences: Theory & Practice, 6, 318-330.

Bacanlı, F. (2008). Career Decision-Making Difficulties of Turkish Adolescents. Conselling International Perspective: Global Demands and Local Needs. Bahçesehir University (Oral Presentation) April 25-27.

Bacanlı, F. (2012). Karar verme stratejileri ve ego kimlik statüleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Eğitim ve Bilim (Education and Science) , 37(163), 17-28.

Bacanlı, F. (2012). Kariyer Karar Verme Güçlükleri ve Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançların İlişkisi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(37), 86-95.

Bacanlı, F., Doğan, H. ve Hamamcı, Z. (2012, Mayıs). Lise Öğrencileri İçin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nin Faktör Yapısının ve Güvenirliğinin Yeniden İncelenmesi. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Eğitim Konferansı'nda (ICEC 2012) sunulan bildiri. İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.

Çakır, M.A. (2003). Bir mesleki grup rehberliği programının lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerine etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Erkan, S. (2017). Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Program Geliştirme. Ankara: Nobel Yayınları.

Gati, I., Krausz, M., & Osipow, S. H. (1996). A taxonomy of difficulties in career decision-making. Journal of

Counseling Psychology, 43, 510-526.

Gati, I. ve Saka, N. (2001). Internet-based versus paper-and-pencil assessment: Measuring career decision-making difficulties. Journal of Career Assessment, 9, 397-416.

Karasar, N. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kulaksızoğlu, A. (2012). Ergenlik Psikolojisi. (Ondördüncü basım). Ankara: Nobel Yayınları.

Kuzgun, Y. (2006). Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş. (İkinci Baskı).Ankara: Nobel Yayınları.

Morgan, T., ve Ness, D. (2003), Career decision making difficulties of first year students. The Canadian Journal of Career Development, 2, 33-37.

Morsümbül, Ü. (2005). Ergenlikte kimlik statülerinin bağlanma stilleri, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Oral, T. (2012). Ergenlerde Kimlik Statülerinin Başarı Amaç Yönelimlerini Yordamadaki Rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi.

Oskay, G. (1998) Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2,9, 17–24.

Öztemel, K. (2012). Kariyer kararsızlığı ile mesleki karar verme öz yetkinlik ve kontrol odağı arasındaki ilişkiler. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32(2), 459-477.

Öztemel, K. (2013). Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin yordayıcıları olarak algılanan sosyal destek ve cinsiyet. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 11(3), 241-257.

Polvan, Ö. (2000). Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Temel ve Klinik Bilimler Ders Kitapları. İstanbul: Nobel Yayınevi.

Saka, N. ve Gati, I. (2007). Applying decision theory to facilitating adolescent career choices. In V. B. Skorikov and W. Patton (Eds.), Career development in childhood and adolescence pp. ,181-202.

Selçuk, Z. (2009). Eğitim Psikolojisi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown, L. Brooks ve Associates (Fds.), Career choice and development, 2nd ed.

Uzman, E. (2002). Sosyal destek düzeyleri farklı üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre kimlik statüleri. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

## Extended Summary

### Analysis of High School Students Career Decision Making Difficulties and Ego Identity Statuses According to Some Variables

An individual enters into a change and development stage with puberty. In this stage, some challenges are encountered due to the changes in social, cognitive, emotional and physical areas, and to adapt these situations, various decision-making cases are experienced.

Although when concepts such as carrier development, carrier planning, carrier deciding are discussed in Turkey, they are perceived as a process occurred during college years, occurrence of individual carrier decision, its embodiment, data collection on professions, being aware of talents, interest and occupational values are found in earlier educational stages.

As the increasing number of applicant of university entrance examination and re-entrance of candidates who already enrolled in a program to apply for a different program can be signs that there is no effective guidance system in Turkey, they can also be the signs that the current carrier consultancies are insufficient.

Today, preparing an individual for a profession selection happens with a multiple range of plans. Carrier planning is a process starting from childhood and carries on throughout the life (Super, 2003). Therefore, carrier planning which will improve personal development, social harmony and future welfare is one of the most fundamental duties for teenagers (Super 1990). The most basic step of carrier planning process is that the individual is aware of the necessity that they need to choose a carrier (Super, 1990).

In studies conducted in abroad and Turkey, it was found that teenagers and university students have challenges in terms of indecisiveness and making decisions during carrier planning process (Bacanlı, 2012; Bacanlı, Eşici ve Özünlü, 2013; Çakır, 2003; Dogan and Bacanli, 2012; 2001; Öztemel, 2012; 2013).

Gati and Saka (2001) define carrier decision making challenges as deviation from ideal decision making process of an individual. Decision making challenges are stated to cause individuals to avoid decision making process or to make a decision which is less appropriate for them.

In this research, investigation of the relationship between carrier decision challenges of high school students and ego id status of them is believed to be significant in terms of guidance and professional consultancy service towards high school students.

The study consist of students from high school grade 9, 10 and 11 having educations in Konya Province central district in 2015-2016 academic/school year. Study group consist of 608 high school students in total, 306 male and 302 female.

To collect data in the study, personal information form was prepared by the researcher. To measure the level of Carrier Decision Making Challenges of high school students, Carrier Decision Making Challenges Scale (KKVGÖ) developed by Gati and Saka (2001) and adopted by Bacanli (2008) was revised in 2012 and revised version of it, of which reliability and validity was assessed by Bacanli, Dogan and Hamamci (2012), "Carrier Decision Making Challenges Scale - Revised Form (KKVGÖ-LFR) was used for High School Students. To determine ID status, Expanded Objective Ego ID Status Scale (GOEKSÖ) developed by Bennion and Adams (1986) and translated and adopted by Oskay (1998) were used.

In the conducted study, Pearson Product-Moment Correlation Coefficient and Regression Technique were used. For high school students, a significant relation between KKVGÖ score and Ego ID Status was found. When we have a look at beta and t values, Successful ID, Moratorium ID and Dispersed ID were seen to be the significant predictors of KKVGÖ total score.

Looking at the literature, Morgan and Ness (2003) found that Carrier decision making challenges of university student are related to their unaltered ego ID status and competence faith of them on low levels.

To determine variables related to Carrier indecisiveness, many studies have been conducted. Some of these studies investigated the relations between illogical beliefs and professional matureness (Bacanlı, 2012), self-respect and self-confidence and anxiety (Öztemel, 2012) and carrier indecisiveness.

In literature review, no study was found towards predicting the relation between High School Student`s Carrier Decision Making Challenges and Ego ID Status.

For high school students, a significant relation between Ego ID Status and Carrier Decision Making Challenges was found. According to total score of Carrier Decision Making Challenges, Successful ID, Moratorium ID and Dispersed ID were seen to be the significant predictors of carrier decision making challenges total score.

While school psychological consultants are planning individual professional psychological consultancy, occupational group guidance and occupational psychological consultancy with the group and similar assistance services aiming to enrich carrier development of students starting from primary

school to end of high school, they are suggested to give some room for the activities towards decreasing preparation deficiencies of students on carrier decision making challenges, insufficient knowledge and untrusting knowledges.

As student continue their higher education and have a satisfactory profession, and make carrier planning on that profession will contribute to self-development of the student, it will also positively affect the economy of the country. Within this context, occupational guidance and carrier consultancy to be given to individuals both during high school ages and higher school times are of importance both for the individual and the society.

Educational seminars towards teachers and family about carrier indecisiveness and profession choosing can be organized by psychological counselor.

Despite these contributions towards literature, theory and practice of this study, there are some limitations. This study was conducted with grade 9, 10 and 11 students in Konya province central districts. Re-application of this study to students in different school is believed to be beneficial since it will contribute to the generalization of the study.

This study can also be applied to provinces with different cultural elements, different grade levels and private school as school types. New studies can be planned with connection styles, family attitudes and anxiety which are thought to be related with carrier decision making challenge levels.